

# Spis treści

|                                                                            |     |
|----------------------------------------------------------------------------|-----|
| <b>Wykaz skrótów</b> .....                                                 | 11  |
| <b>Wprowadzenie</b> .....                                                  | 13  |
| <b>Rozdział I</b> .....                                                    |     |
| <b>Konceptualizacja emocji w wybranych tradycjach filozoficznych</b> ..... | 21  |
| 1. Emocje: historia pojęcia i kluczowe zmiany światopoglądowe .....        | 21  |
| 2. Emocje, rozum, moralność .....                                          | 30  |
| 2.1. Starożytność: Platon, Arystoteles, stoicy .....                       | 31  |
| 2.2. Średniowiecze: św. Augustyn i św. Tomasz z Akwinu .....               | 40  |
| 2.3. Nowożytność: Pascal, Kartezjusz, Spinoza, Hobbes .....                | 51  |
| 2.4. Teoria uczuć moralnych: Shaftesbury, Hutcheson, Hume i Smith.....     | 63  |
| 2.5. Racjonalizm Kanta .....                                               | 71  |
| 2.6. Romantyzm i pozytywizm .....                                          | 78  |
| 2.7. Fenomenologia uczuć: Stein, Scheler, Sartre .....                     | 83  |
| 2.8. Podsumowanie .....                                                    | 97  |
| <b>Rozdział II</b> .....                                                   |     |
| <b>Teorie emocji</b> .....                                                 | 101 |
| 1. Spór o naturę emocji.....                                               | 101 |
| 1.1. Emocje jako odczucia (doznania cielesne).....                         | 103 |
| 1.2. Emocje jako sądy poznawcze.....                                       | 107 |
| 1.3. Emocje jako motywacja.....                                            | 115 |
| 1.4. Teorie mieszane .....                                                 | 119 |
| 2. Spór o pochodzenie emocji – natura czy kultura?.....                    | 125 |
| 2.1. Emocje jako adaptacje ewolucyjne .....                                | 129 |
| 2.2. Emocje jako konstrukty .....                                          | 135 |

|                                                                                   |     |
|-----------------------------------------------------------------------------------|-----|
| A. Konstruktywizm psychologiczny .....                                            | 136 |
| B. Konstruktywizm społeczny .....                                                 | 139 |
| 2.3. Natura, kultura i przestrzeń wolności – duchowość<br>oraz refleksyjność..... | 154 |

### Rozdział III

|                                                                        |            |
|------------------------------------------------------------------------|------------|
| <b>Ciało – umysł – świadomość: emocje jako nośniki znaczeń .....</b>   | <b>161</b> |
| 1. Manifestacja emocji.....                                            | 165        |
| 1.1. Niewerbalna ekspresja emocji: ucieleśnienie .....                 | 166        |
| 1.2. Artykulacja emocji: emocje a język .....                          | 176        |
| 2. Poznanie: znaczenia i wartości.....                                 | 184        |
| 2.1. Intencjonalność emocji.....                                       | 184        |
| 2.2. Inteligencja emocji.....                                          | 193        |
| 3. Motywacja: zaangażowanie .....                                      | 206        |
| 3.1. Pragnienia, uczucia i wola .....                                  | 208        |
| 3.2. Charakter: rola uczuć w wychowaniu<br>i doskonaleniu siebie ..... | 214        |

### Rozdział IV

|                                                                            |            |
|----------------------------------------------------------------------------|------------|
| <b>Ujęcie emocji w wybranych nurtach filozoficznoprawnych.....</b>         | <b>219</b> |
| 1. Prawo naturalne .....                                                   | 219        |
| 1.1. Klasyczne prawo naturalne.....                                        | 219        |
| 1.2. Nowożytne prawo naturalne.....                                        | 226        |
| 1.3. Podsumowanie .....                                                    | 230        |
| 2. Pozytywizm prawniczy .....                                              | 231        |
| 2.1. Ojcowie pozytywizmu prawniczego: Jeremy Bentham<br>i John Austin..... | 233        |
| 2.2. Jurysprudencja normatywna Hansa Kelsena .....                         | 237        |
| 2.3. Wyrafinowany pozytywizm prawniczy Herberta Harta .....                | 242        |
| 2.4. Podsumowanie .....                                                    | 244        |
| 3. Realizm prawny .....                                                    | 245        |
| 3.1. Realizm prawny amerykański .....                                      | 246        |
| 3.2. Skandynawski realizm prawny .....                                     | 254        |
| 3.3. Psychologiczna teoria prawa Leona Petrażyckiego.....                  | 258        |
| 3.4. Podsumowanie .....                                                    | 269        |
| 4. Współczesne nurty .....                                                 | 270        |
| 4.1. Hermeneutyka prawnicza.....                                           | 270        |
| 4.2. Jurysprudencja krytyczna .....                                        | 273        |
| 4.3. Prawo i ekonomia (behawioralna) .....                                 | 276        |

|                                     |     |
|-------------------------------------|-----|
| 4.4. Prawo i nauki kognitywne ..... | 285 |
| 4.5. Prawo i emocje .....           | 289 |
| 5. Wnioski .....                    | 295 |

## Rozdział V

### Rozumienie emocji a wykładnia prawa: wybrane przykłady .....299

|                                                                                             |     |
|---------------------------------------------------------------------------------------------|-----|
| 1. Emocje a świadomość, wola i charakter (wymiar praktyczny) .....                          | 304 |
| 1.1. Działanie: odpowiedzialność, kara, ważność<br>oświadczeń woli.....                     | 305 |
| 1.2. Emocje jako element motywacji zasługującej na szczególne<br>potępienie.....            | 321 |
| 1.3. Emocje jako prognoza na przyszłość: okazanie skruchy<br>i przyznanie się do winy ..... | 327 |
| 1.4. Podmiot prawny a podmiot moralny: wychowawcza<br>funkcja prawa? .....                  | 339 |
| 2. Emocje: cele, wartości, tożsamość (wymiar eudajmonistyczny) .....                        | 343 |
| 2.1. Emocje jako ważny składnik dóbr osobistych.....                                        | 343 |
| 2.2. Emocje jako aspekt chronionych wolności: ochrona<br>uczuć religijnych .....            | 357 |
| 3. Wnioski .....                                                                            | 368 |

### Uwagi końcowe .....371

### Bibliografia.....379